

MARIJA „MAJKA CRKVE”

Luigi CIAPPI*

Mnogo se reklo i napisalo o ovom privlačivom predmetu. I prije i poslije nego je Pavao VI proglasio Mariju za »Mater Ecclesiae« — majkom Crkve. Koju vrijednost treba dati tom uzvišenom naslovu? Izražena su različita mišljenja. Zbog toga je zgodno iznijeti o pitanju nekoliko refleksija. Ove refleksije su nadahnute govorom Pavla VI od 21. XI 1964. a usko su povezane s dogmatskom konstitucijom *De Ecclesia* koju je proglasio isti namjesnik Kristov kao glava Drugog vatikanskog sabora.

1. JE LI MARIJA DOISTA MAJKA CRKVE

To je činjenica. Duhovno Marijino materinstvo u odnosu na Crkvu izrazio je Pavao VI na završetku trećeg zasjedanja Drugog vatikanskog sabora ovim riječima: »Na čast Djevice i na našu utjehu proglašujemo Mariju Majkom Crkve, tj. cjelokupnog Božjeg naroda, koliko vjernika toliko pastira, koji je nazivaju preljubljenom Majkom«¹.

Istina je, ovo je proglašenje *osobno* djelo Pavla VI. Ono nije kao potvrda čitave saborske skupštine. Doista, i Pavao VI i znatan broj otaca zastupali su mišljenje da Sabor proglasi tu svečanu izjavu. Na taj način bi naslov »Majka Crkve« bio kao jedan dragulj u kruni na glavi Majke Božje. Nju su oci Sabora promatrali u otajstvu Krista i Crkve. Da je to bila Papina želja, vidi se jasno iz njegova govora od 4. XII 1963. na kraju drugog zasjedanja. On je tom prigodom izrazio

---

* Luigi CIAPPI, O. P., rodio se u Firenci 6. X 1909. Doktorirao je na Univerzi sv. Tome u Rimu 1933. Godinu kasnije imenovan je na istoj Univerzi profesorom. Tu je službu obavljao do 1955, kada je imenovan »Magistrom Sacri Palatii«. Danas o. Ciappi obavlja i mnoge druge službe u Rimskim kongregacijama. Njegov se znanstveni rad odlikuje trezvenošću i poštovanjem tradicije. Od glavnih djela spominjemo: *De divina misericordia ut prima causa operum Dei* (Roma 1935), *I dogmi della Fede nel magistero dell' arte* (Roma 1935), *La predestinazione* (Roma 1952), *Commentarius in III p. Summae s. Thomae* (Torino 1956), prijevod 4. i 18. sveska MONSABREA, mnogi članci u revijama *Divinitas*, *Sapienza*, *Doctor communis*, *The Thomist*, *Marianum* itd. Pisac je predložio da se s ovim člankom predstavi čitaocima BS. Članak je izvorno tiskan na talijanskom jeziku u *Divinitas* IX (1965) 447—463.

1. L' *Osservatore Romano* (OR), 22. XI 1964, str. 3

nadu »da bi ovom Saboru odgovaralo najbolje rješenje: jednostužno i pobožno priznati privilegirani položaj majke Božje u svetoj Crkvi; najviši poslije Krista i nama najbliži, tj. da je možemo častiti s naslovom *Mater Ecclesiae*, na njenu slavu a na našu utješnu pomoć«.² Papina se želja nije ispunila. Zar se većina otaca pokazala nesklonom? Ne čini se da je tako, i bilo bi preuzetno to ustvrditi. Radije vrijedi pretpostavka da je većina članova komisije *De fide*, koja je sastavila dogmatsku konstituciju *De Ecclesia*, smatrala da je to proglašenje barem *nezgodno*, da ne odgovara želji pomirenja s odijeljenom braćom.

Uzmimo kao činjenicu da je to osobno djelo Pavla VI. Uza sve to, van sumnje je da proglašenje Marijina materinstva u odnosu prema Crkvi odrazuje prije svega dominantni osjećaj Katoličke Crkve. Nije to osjećaj što ga diktira neka pobožna nabujalost, nego pravi i istiniti »sensus fidei« — osjećaj vjere, nadahnut autentičnom katoličkom naukom o osobi i misiji Majke Božje. Osim toga, ispravno opaža Mons. Carli, biskup iz Segni: »Onaj, možemo reći, jednoglasni pljesak kojim su saborski oci kod te točke prekinuli Papin govor u znak radosnog pristanka na izvanjski je način očitovao ono što se nalazilo u njihovim dušama i srcima i sankcionirao je iskreni pristanak katoličkog episkopata na prijedlog što ga je izrazio Pavao VI počevši od 29. IX 1963«.³

Možemo li, dakle, govoriti o »saborskoj ratifikaciji« papinskog akta? Jasno je da ne. Što čini glava sabora to nije podvrgnuto ratifikaciji. To primaju svjesnim i voljnim pristankom svi članovi Crkve. Ostaje istina da proglašenje Marije *Majkom Crkve* predstavlja časnu zaslugu učiteljstva Pavla VI. Tako je osobna čast Pija IX dogmatsko proglašenje Imakulate, a Pija XII proglašenje Marijina uznesenja na nebo.

Promotrimo danas u svjetlu Božje providnosti, koja upravlja poviješću Crkve, i ovaj osobni akt namjesnika Kristova. On Mariju zaziva »*Mater Ecclesiae*«. Ne zaboravimo da sveta liturgija Mariji upravlja iste pohvale kao i knjiga *Proverbiorum* Božjoj mudrosti. Primijenimo, dakle, i mi na Mariju riječi iz te knjige: »Ludens in orbe terrarum« (Prov 8,31). Doista, kao da božanska zaštitnica sabora nije bila zadovoljna šutnjom otaca. Htjela je nastupiti pred veličanstvenim skupom i pred katoličkim svijetom na svečaniji način. S jedne strane vidimo da su neki taj naslov smatrali smionim i neprikladnim. S druge pak strane, Marija je isprosila od svog Sina, kojemu je vrlo mnogo stalo do odanosti prema njegovoj majci, da bude proglašena majkom Crkve od vrhovnog učitelja vjere, i to za vrijeme jednog vrlo svečanog nastupa. Papinska posve osobna izjava, prožeta dubokim uvjerenjem i uzornom marijanskom pobožnošću, nije mogla a da ne pridonese većoj slavi i Majke Božje i rimskog pontifeksa. Na taj način ponovno je dokazana osnovna istina konstitucije *De Ecclesia*: Gospodin je samo Šimuna postavio stijenom i ključarom Crkve i odredio ga pastirom čitava stada.«⁴

2. OR, 7. XII 1963.

3. Pastirsko pismo *Maria SS. Madre e prototipo della Chiesa* (1965), str. 4.

4. *Lumen gentium*, III 22.

Marija i Papa. Ovo dvoje sačinjava divno jedinstvo. Pisac djela *Mariale* — za koje se mislilo da ga je napisao Albert Veliki — naglasio je to ovako: »Blažena Djeвица ima srodnosti s papom u brizi za sve Crkve . . . . jer papa je otac otaca, a ona je majka svih kršćana.«⁵

Vjekovi nam pružaju obilje dokaza u prilog duhovnog materinstva Marije prema Crkvi. Nedavno su to iznijela tri uvažena mariologa: P. G. Roschini⁶, D. Bertetto⁷, R. Laurentin⁸. P. Roschini nije neosnovano iznio kao prvu, izravnu počast kršćanske umjetnosti Marijinu materinstvu prema Crkvi ovaj epitaf iz V stoljeća na grobu djeteta po imenu Mago, koji se čuva u Lateranskom muzeju. Tekst glasi: »Quam te laetum excipit mater Ecclesiae de hoc mundo revertentem«, tj. neka te na povratku s ovoga svijeta s radošću primi majka Crkve. Ove riječi se ne mogu tako lako primijeniti ni na vojujuću Crkvu ni na nebeski Jeruzalem. Od XI stoljeća posjedujemo izričitih i neospornih tvrdnja. Te se nastavljaju kod suvremenih i auktoritativnih rimskih papa. Objelodanjene su prije svečanog proglašenja. Benedikt XV u buli *Gloriosae Dominae* od 27. X 1748; Lav XIII u enciklici *Adiutricem populi* (5. IX 1895); Pijo XI u govoru od 21. IV 1926. i u homiliji *Maximopere* (8. XII 1933); Ivan XXIII u apostolskom pismu *Maiora in dies* (8. XII 1959) i u govoru od 8. XII 1960; Pavao VI u govorima od 15. VIII; 17. XI; 4. XII 1963; 27. V; 11. X; 18. XI 1964.

Svjedočanstva s Istoka i sa Zapada iznose složno istu nauku. Nije važno da li je uvijek verbalno ista. Nauka je ista: duhovno Marijino materinstvo nije istina nenadano nastala u kršćanskoj svijesti, nego ona predstavlja sjajan cvijet nauke i pobožnosti. Taj cvijet je otvorio svoje čaške u XX stoljeću, ali njegove sjemenke su opstojale u katoličkoj vjeri vjernika. Te sjemenke se nalaze u drugim istinama o Mariji. Izrijeckom su naglašene u svetoj liturgiji i u propovijedanju. Mariju nazivaju majkom Kristovom, a Krist je glava mističnog tijela; nazivaju je novom Evom; duhovnom majkom preljubljenog učenika, tipom Crkve; posrednicom milosti; pomoćnicom kršćana. U svim tim naslovima, više ili manje svjesno, uključivali su i smisao duhovnog materinstva bl. Djevice. Ono je s tim istinama usko povezano, i kao da se poistovjetuje. Pozovimo se na ono pravilo vjere i predaje što ga je formulirao sv. Vinko Lerinški u V stoljeću: »Držimo vjerskom istinom ono što je svugdje, uvijek i od svih prihvaćeno kao vjerska istina.«⁹ Po njemu možemo barem donekle reći da je od Boga objavljeno i duhovno materinstvo Marije. Krivo bi bilo misliti da vjerovati u to znači iskvariti autentičnu kršćansku vjeru što se tiče odnosa Djevice prema Crkvi. Naprotiv, u toj istini se nalazi homogeni razvoj kršćanske vjere. Ona se slaže s ostalim objavljenim istinama koje se nalaze u Svetom pismu i predaji. U našem slučaju nema mjesta pri-

5. *Mariale*, q. 36.

6. G. ROSCHINI, *Mater Ecclesiae*, u OR 22 XI 1964; isti *Maria* »*Madre della Chiesa*«, u *Marianum* XXVI (1964) 313 - 330.

7. D. BERTETTO., *Maria Mater Ecclesiae*, u *Salesianum* XXVII (1965) 3 - 63.

8. R. LAURENTIN, *La Vierge au Concile*, Paris 1965, str. 172 - 175.

9. *Commonitorium*, I c. 9: PL 50, 668.

mjeni stroge opomene istoga sv. Vinka Lerinškog: »Kršćanima-katolicima nije, niti je bilo, niti će biti dopušteno naviještati neku istinu koja im nije predana.«¹⁰

Jest, izraz je relativno nov. Tog izraza *Mater Ecclesiae* ne nalazimo izrijekom u starim dokumentima. Taj manjak ne dira u bit trajne katoličke vjere u crkveno materinstvo Majke Božje. Više ili manje obilni historijski podaci ne umanjuju vrijednost intervencije crkvenog učiteljstva koje je tu istinu proglasilo istinom vjere. To je s punim pravom naglasio P. Geenen O. P. u svom ispravnom i temeljitom tumačenju ovih riječi: »Uostalom, nijedan katolički teolog ne smije zaboraviti da crkveno učiteljstvo, bilo da svoju nauku predlaže bilo da izlaže što se odnosi na istine fidei et morum, niti ovisi niti smije ovisiti o čisto povijesnim izvorima . . . Crkva naime pod vodstvom Duha Svetoga objavljenu istinu cjelovito i nezabludivo posjeduje i vjerno naučava. Ona u sebi nalazi izvor istine. Stoga objavljenu i katoličku nauku izriče u zgodno vrijeme i naučava je na zgodan način kako ona sama bude uviđala.«¹¹

2. KOJU VRIJEDNOST IMA NASLOV »MATER ECCLESIAE«?

Ne radi se o redovnom i općem nastupu crkvenog učiteljstva. Niti se radi o definiciji »ex cathedra« sa strane rimskog pontifeksa. Ne govorimo, dakle, o *definiranoj* istini, niti o nezabludivom mišljenju papinske vlasti, osim ako u tom naslovu uočimo izraženu objektivnu objavljenu istinu, složno zastupanu od onog »sensus Ecclesiae«, bilo Crkve koja naučava bilo one koja tu nauku prima (vjernika).

S ovom se tvrdnjom svi teolozi ne slažu. Tako je npr. E. Schillebeeckx O. P. ovako komentirao Papin nastup: »Marija je proglašena 'majkom Crkve'. Prije svega treba primijetiti da se tu ne radi o doktrinarnom niti o saborskom nastupu, nego o činu *pobožnosti*. Istina je da je Papa za vrijeme minulih zasjedanja, prigodom 'pobožnih' svečanosti pokazao svoju osobnu ljubav prema tom naslovu, tj. prigodom službenog zaključka drugog zasjedanja. Sabor pak neće da uvrsti taj naslov u konstituciju *De Ecclesia*. Papa je iskazao poštovanje prema ovom negativnom stavu Sabora i ostavio mu slobodu — što neki na laku ruku zaboravljaju. Znatan broj saborskih otaca, pa i onih najotvorenijih, protivnih da se taj naslov uvrsti u konstituciju, iznijeli su razliku između *nauke* i *pobožnosti*. Ja sam osobno uvjeren da zdrava pobožnost mora počivati, kao na temelju, na zdravoj nauci. Ali nije moguće potpuno racionalizirati neku pobožnost. Bilo je biskupa koji su se osjetili uvrijeđenima, duboko zapostavljenima onim oskudnim poglavljem o Mariji u konstituciji *De Ecclesia*. Ali mi sjevernjaci to ne shvaćamo. I s našega gledišta naš je stav opravdan. Papa je htio ohrabriti ove biskupe i njihove vjernike koji misle drukčije nego mi. Sabor je najprije

10. N. mj.

11. »Mater Ecclesiae« et Paulus VI, u *Marianum* XXVI (1964) 335.

naslov odbio, jer se u njemu krije pogibelj da Mariju postavimo poviše i izvan Crkve. Dogmatska konstitucija to ne dopušta, ali naslov pridonoši tome da pogibelj potraje«¹²

U protivnom smislu izrazio se R. Laurentin. I on se pita koje teološko obilježje treba dati papinskom proglašenju. On piše: »To nije lako odrediti. Nijesu nam poznate sve prethodne stvari. Jasno je da se ne radi o nekoj definiciji, ali se radi o svečanom nastupu vrhovnog učiteljstva. Najbližu analogiju nalazimo u proglašenju Marijine kraljevske časti od Pija XII g. 1954... Ondašnje su okolnosti bile manje svečane. Godine 1964. proglašenje je izvršeno pred čitavom Crkvom skupljenom na Saboru. Objekt proglašenja jest onaj isti o kojemu radi proglašeni dokument... jedinstven slučaj u povijesti Crkve... Pavao VI je formalno izjavio da je cilj proglašenja: buđenje pobožnosti kršćanskog naroda.«¹³ Priznati mariolog nije sustao na ovom cilju pobožnosti. On priznaje Papinom postupku i doktrinalnu vrijednost. Evo njegovih riječi:« Doktrinalni karakter je ipak mnogo značajniji u proglašenju Pavla VI negoli u proglašenju Pija XII. U slučaju Pavla VI radi se o *završetku* koji kao da stavlja krunu jednoj dogmatskoj konstituciji. Radi se nadasve o izražavanju veza Marije s Crkvom, o njenom zbiljskom, osobnom, vrlo konkretnom odnosu prema Kristu i prema članovima njegova mističkog tijela. Pavao VI namjerava ovim Marijinim naslovom postaviti na vidjelo kako se Marijino materinstvo proteže na članove mističkog tijela.«¹⁴

U prilog doktrinalne vrijednosti toga naslova izrazila su se prethodno dva vrijedna učenjaka: P. Koehler¹⁵ i P. Galot.¹⁶ Na isti način priznaje naslovu doktrinalnu vrijednost i P. Geenen, iako je on Flamanac, spada u »nordijsku rasu«, koja je manje sklona izljevima osjećaja. P. Geenen je profesor na Univerzi sv. Tome u Rimu. Njegova je misao jasna: »Pavao VI je progovorio nakon što je konstitucija *De Ecclesia* proglašena. Taj njegov govor ne može se uzeti kao 'sadorski dokument' u pravom smislu. Uza sve to, dapače zbog toga, nauka što je izlaže Pavao VI s punim se pravom može smatrati kao pravo, autentično tumačenje ili auktoritativno eksplikativno tumačenje nauke sadržane u 8. glavi konstitucije. Prerogativa je vrhovnog pontifeksa Katoličke Crkve da ne samo vlašću primljenom od Krista sve i pojedine akte neke saborske konstitucije tom apostolskom vlašću odobri te naredi da se ono što je saborski određeno na Božju slavu proglasi, nego istom vrhovnom pontifeksu pripada pravo i dužnost da tim istim aktima, u ime istog auktoriteta kojim su proglašeni, dade snagu i značenje i puninu (vrijednosti).«¹⁷

---

12. *L'Église du Christ et l'homme d'aujourd'hui selon Vatican II*, Paris 1965, str. 164-165; isti, *Die dritte Sitzungsperiode*, u *Der Seelsorger*, 1965, str. 40.

13. *La Vierge au Concile*, Paris 1965, str. 42.

14. N. d., str. 336-337.

15. *Usp. Maria Mater Ecclesiae*, u *Bull. Soc. Franc. Et. Mariales III* (1953) str. 133-157.

16. *Usp. Mère de l'Église*, u *NRTh XCVI* (1964) 1179.

17. »*Mater Ecclesiae*« et *Paulus VI*, u *Marianum XXVI* (1965) 332-3.

Uostalom, pažljivo pročitajmo tekst govora kojim je Pavao VI proglasio duhovno materinstvo Marije prema Crkvi. Lako ćemo se uvjeriti da Papu nijesu potakli na taj korak neki uzgredni razlozi, nego vrlo osnovani dogmatski temelji. S pravom je naglasio isti P. Geenen: »Naziv *majka Crkve* čvrsto se temelji na dostojanstvu božanskog materinstva. Zbog toga se taj naziv ne smije smatrati tuđim, nego on spada na kršćansku pobožnost i na autentičnu pobožnost prema Mariji.«¹⁸ U zaključku njegova tumačenja nalaze se ove riječi: »Vjerski osjećaj Crkve, pastira i vjernika, progovorio je na Pavlova usta. Ono što je konstitucija *De Ecclesia* uključno naučavala, Pontifeks je spomenuo izrijeком, i taj naziv je nadodao konstituciji kao njezin vrhunac.«¹⁹ P. Laurentin, u jednom svom novom djelu, polazeći potpuno autonomnim putem, potpuno se slaže sa spomenutim dominikanskim mariologom: »Majka Crkve . . . Mnoga su se pitanja o tom pokrenula. Zašto je Papa izdao tu deklaraciju? Bilo je peticija u tom smislu . . . Te peticije su odgovarale papinomu uvjerenju. A Pavao VI je smatrao potrebnim izdati ovu deklaraciju, i to pošto je o tome zrelo promislio. Deklaracija nije plod utjecaja izvana niti njegova osobnog osjećaja, nego plod svijesti o dužnosti vrhovnog učiteljstva.«²⁰ Očito je da je potpuno uravnoteženo mišljenje onih koji proglašenju duhovnog Marijinog materinstva prema Crkvi priznavaju *pravu i duboku doktrinalnu vrijednost*. Oni se ne zadovoljavaju time da ga smatraju plodom manje zdrave pobožnosti .

Kao zaključak možemo reći da u ovom činu proglašenja sa strane Pavla VI ne vidimo »svečan čin vrhovnog papinskog učiteljstva«, jer, govoreći u strogo teološkom smislu, takav čin se obistinjuje samo u definicijama *ex cathedra*;²¹ radije recimo da se radi o iznimnom redovnom nastupu vrhovnog crkvenog učiteljstva. Zašto? Jer se njim nekako zapečaćuje i dovršava jedna dogmatska konstitucija, a osim toga to se odigralo pred najkvalificiranijim forumom, tj. na sjednici ekumenskog sabora. Nitko ne može zanijekati to da se radi barem o nekoj izvanjskoj svečanosti u izvanrednim okolnostima. Što je Pijo XII ustvrdio o enciklikama, to još više vrijedi o ovom isto takvom nastupu redovnog učiteljstva Pape. Pijo XII piše: »Neka se ne misli da ono što se iznosi u encikličkim pismima ne traži po svojoj naravi pristanka jer da se pri tome papa ne služi vlašću svoga vrhovnog učiteljstva. I za nauku redovitog učiteljstva vrijede riječi: 'Tko vas sluša, mene sluša' (Lk 10,16); uostalom, ono što se iznosi i naglašuje u encikličkim Pismima s drugog gledišta već spada na katoličku nauku.«²² Drugi vatikanski sabor smatrao se pozvanim da ovu opomenu potvrdi u dogmatskoj konstituciji *De Ecclesia* ovim riječima. »Ovo religiozno poštovanje pameti i volje treba na osobit način iskazati prema autentičnom učiteljstvu rimskog biskupa, pa i onda kada ne govori 'ex cathedra'. Nje-

18. N. d., str. 336 - 337.

19. N. d. str. 342 - 343.

20. *La Vierge Marie après la promulgation du texte conciliaire*, u *Concilium* — Revue intern. de théol. . . . Paris 1965, br. 8, str. 145.

21. Usp. R. SCHULTES, *De Ecclesia Catholica*, Paris 1925, str. 359. 627.

22. AAS 42 (1950) 568.

govo vrhovno učiteljstvo treba s poštovanjem primiti, iskreno prihvatiti od njega predložena mišljenja, i to prema njegovoj očitovanoj namisli i nakani. Ta se namisao i nakana razabire na poseban način bilo iz promatranja naravi dokumenata, bilo iz činjenice da više puta predlaže istu nauku, bilo iz načina kojim je nauka izražena.«³²

3. KOJI SU TEMELJI MATERINSTVA BLAŽENE DJEVICE?

Ako pogledamo tekst papinog govora, izgleda kao da se kao *jedini* motiv ili temelj duhovnog Marijinog materinstva navodi činjenica da je ona majka Krista, glave ovoga mističkog tijela, tj. njeno božansko materinstvo. Papa naime govori: »Radi se o naslovu poznatom kršćanskoj pobožnosti. I vjernici i čitava Crkva običavaju se obraćati Mariji baš tim zazivom radije nego drugim. On spada na autentičnu bit pobožnosti prema Mariji, i nalazi svoje opravdanje u dostojanstvu Majke utjelovljene Riječi. Božansko materinstvo je temelj posebnog odnosa Marije s Kristom i njene prisutnosti u ekonomiji spasenja obavljenoj od Krista. To božansko materinstvo je također glavni temelj odnosa Marije prema Crkvi, jer Marija je majka onoga koji je od prvog časa utjelovljenja u njenom djevičanskom krilu pripojio mistično tijelo ili Crkvu sebi kao glavi toga tijela. Marija, dakle, kao majka Kristova ujedno je majka i vjernika i pastira, tj. majka Crkve.«²⁴

P. Geenen se strogo držao tekstovne egzegeze kad je u svom tumačenju pisao: »Neka marljivi čitalac svrati pažnju na naslov 'majka Crkve'. Govori se da se taj naslov temelji i povezuje s božanskim materinstvom. Ništa se ne spominje njena uloga posrednice i suotkupiteljice. Ne spominje se ni to da li se Marija može nazvati 'majkom Crkve' zato što je 'majka milosti'. Milosti koju Bog u Crkvi dijeli preko Marije. I o drugim se pitanjima ne govori ništa. Nakana se Papina ograničuje na pitanje Marije kao majke Crkve. O drugomu ne govori. Ovo se kao činjenica ne može poreći. Uzrok? Ne znamo. Poštujemo misao, nakanu i odluku auktora tog dokumenta. Stari aksiom govori: 'Abstrahentium nom est mendacium', tj. onaj koji apstrahira ili prescindira od nečega ne znači da laže niti da vara. Iz šutnje u sličnim slučajevima ne može se izvući nikakav dokaz. Ili recimo: tko bi iz šutnje htio nešto dokazati, možda bi previše htio dokazati. To je tako. Usprkos toga iz Papina je govora nedvojbeno i ponovno očito da je Marija Majka Crkve *zbog toga* što je majka Kristova.«²⁵

Nema sumnje da je božansko materinstvo »glavni« temelj odnosa između Marije i Crkve, time i njenog materinstva u Crkvi. To je misao Pavla VI. Ako je »glavni«, znači da nije jedini. Ne smeta što je Papa samo taj spomenuo. Taj razlog je očigledniji, i posjeduje jaču dokaznu snagu. Okolnosti nijesu dopuštale da Papa odulji govor. Neka bude dopušteno upotpuniti misao Vrhovnog potfekska. Njegovim riječima, uze-

23. *Lumen genitum*, III 25.

24. OR, 22. XI 1964, str. 2.

25. »*Mater Ecclesiae*« in *doctrina Pauli VI*, u *Marianum* XXVI (1965) 341 - 342.

tima iz drugih govora, osvjetlit ćemo dva druga temelja ili razloga duhovnog Marijinog materinstva: njeno sudjelovanje u tajni čovječjeg spasenja i njenu uzvišenost u redu milosti.

Uzmimo najprije Papinu homiliju od 30. VI 1963. na dan krunjenja. Pavao VI se pita: »Komu je više na srcu Crkva negoli majci Kristovoj? Marija je bila prisutna u Crkvi ne samo kada se ova rodila iz probodena srca njezina Sina — kada je inaugurirana u Jeruzalemu silaskom Duha Svetoga — nego i u svako doba povijesnog razvoja, u njenim borbama, bolima i napretku.«²⁶ Iste godine 14. kolovoza u Castelgandolfu pita: »Zašto je Marija uznesena na nebo?« I odgovara: »Jer je nevina; jer je majka Božja; jer je trpjela s Kristom, i stoga je majka Crkve.«²⁷ U generalnoj audijenciji 18. XI 1964, malo dana nakon proglašenja, Pavao VI s ugodnošću naglašuje: »S punim pravom možemo Mariju nazvati majkom svih ljudi, osobito našom majkom. Nas otkupljenih. *Majkom Crkve*, majkom vjernika. I to stoga što je izabrana majkom Otkupitelja čovječanstva.«²⁸ U generalnoj audijenciji od 24. V 1965. nalazimo novu potvrdu integralno shvaćenoj misli Papinjoj. Govorio je u vezi s održavanjem marijanskog međunarodnog kongresa u San Domingu. Papa je rekao: »Marijanski kongres naglasit će kako dolikuje ovaj naziv koji smo priznali Mariji, da je majka Crkve. A zna se da taj naziv nije nov, niti je nezaslužan, jer je ona, kako kaže sv. Augustin, svojom ljubavlju sudjelovala u tome da se vjernici rode u Kristu (*De sancta virginatate*, VI, PL 40, 399)«.²⁹

Nameće nam se jedna opaska. Pavao VI je citirao sv. Augustina. Ovaj tekst nas povezuje s dogmatskom konstitucijom *De Ecclesia* Drugog vatikanskog sabora. Duhovno materinstvo Marije u Crkvi tu je jasno izneseno u njegovoj biti, ali, iz neke ekumenske bojazni ili skrupula (*sit venia verbo*), smatralo se uputnijim ne iznijeti ga izričitim riječima. Saborski tekst donosi: »Blažena Djeвица je usko povezana sa svim ljudima, željnim spasenja, u potomstvu Adamovu. Ona je doista majka svih udova mističnog tijela Kristova, jer je sudjelovala svojom ljubavlju pri rađanju vjernika u Crkvi, a vjernici su udovi te glave. S istog joj se razloga priznaje da je i ona na uzvišen i osobit način ud Crkve i njezina slika. Osim toga, ona je divljenja vrijedan uzor vjere i ljubavi. Katolička Crkva, poučena Duhom Svetim s osjećajem sinovske odanosti časti je kao majku dostojnu vrhovne ljubavi.«³⁰ Zato sveti Sabor izlažući nauku o Crkvi, u kojoj Otkupitelj spasava ljude, namjerava pažljivo osvjetliti bilo ulogu blažene Djevice u tajni utjelovljene Riječi i mističkog tijela, bilo dužnosti otkupljenih ljudi prema majci Božjoj i *majci ljudi, osobito vjernika*.«³¹ Slijedi jasno da akt Pavla VI kojim je proglasio Mariju majkom Crkve ne samo da ne protuslovi nauci Drugog vatikanskog sabora o duhovnom materinstvu,

26. AAS 55 (1963) 619.

27. PAVAO VI, *Scritti e discorsi*, ed. Cantagalli, 1963, str. 119.

28. OR, 20. XI 1964, str. 1.

29. N. d., 25. III 1964, str. 1

30. Ovo su riječi BENEDIKTA XIV iz enciklike *Gloriosae Dominae (1746)*. Nije lako pogoditi s kojeg se razloga konstitucija ne poziva ni na jedan izvor.

31. *Lumen gentium*, VIII 53-54.

nego je izričito potvrđuje naglašujući temelje, razloge, protežnost i formulaciju toga naslova. Kako je moguće, dakle, postupak Vrhovnog biskupa nazvati čisto *devocionalnim* ili pobožnim činom?

Kada znamo razloge ili temelje duhovnog materinstva Marijina prema Crkvi, zaustavimo pogled na dinamizmu ili funkcioniranju tih razloga. Pravo je opazio kan. Laurentin: »Duhovno materinstvo Marijino niti je stvoreno ni iz čega, niti je odjednom doseglo svoj vrhunac u času kada je Marija postala majkom Božjom. Ono se postepeno formiralo u vremenu. To je vrlo važno pitanje s teološkog i s pastoralnog gledišta. Materinstvo nije nikada nešto što nastaje odjednom.«³² Potražimo nadahnuće u istom tekstu Sabora gdje raspravlja o ulozi blažene Djevice u ekonomiji spasenja,³³ uočimo također temeljitu sintezu nauke u govoru Pavla VI dne 21. XI 1965, pa pokušajmo dati kratak pregled tog uzvišenog i utješljivog otajstva, željni da nazremo istinu u sjeni vjere.

Marija je u *zametku*, virtualno, postala majkom mističnog tijela u času kada je izrekla svoj *fiat*. Tada je na djevičanski način začela Riječ Božju, glavu toga tijela, u kojoj se nalazi punina milosti, istine i božanskog života za sve koji mu budu pripadali. Ovo zametno materinstvo blažene Djevice postepeno se razvijalo. Taj se razvoj uvijek odvijao u potpunog suglasnosti i ovisnosti o duhovnom očinstvu Emanuela. Izaija je navijestio Emanuela ne samo kao sina Djevičina nego i kao *Boga — jakoga, oca budućega vijeka* (Iz 7,17;9,6). Mariju nalazimo zajedno s njenim Sinom u zaslugama i u bolima za ljudsko spasenje kroz čitav njegov život: u posjeti rođakinji Elizabeti, pri djevičanskom porodu u Betlehemu, prigodom obrezanja i prikazanja u hramu, na bijegu u Egipt, na povratku iz zemlje faraona, za vrijeme šutljiva i djelatna boravka u Nazaretu, na svadbi u Kani. Duhovno se nalazila zajedno s Kristom dok je on putovao Galilejom i Judejom te navijestao evanđelje Kraljevstva, u drami muke i smrti na križu, sve do *svršeno je*. U plod fantazije ubrajamo scenu koja prikazuje Mariju kako ide u susret Sinu da ga odvрати od puta na Kalvariju. Niti odgovara historijskoj istini prikazivati blaženu Djevicu ispod križa u nekom stanju nesvijesti, dosljedno, nesposobnom da se pridruži Sinu sve do svršetka otkupiteljske žrtve. Naprotiv, omiljeli Kristov učenik nas uvjerava da je majka Isusova *stajala* pod križem (Iv 19,25). Stajala je! Blažena Djevica je jakoj fizičkoj boli suprotstavila još jače duševno sudjelovanje u bolima svoga Sina. Ta jakost je bila nadahnuta ljubavlju, kako naglasuje sv. Bernard. On joj upućuje ove riječi: »Tvoju je dušu probo mač boli, da te s punim pravom oslovljujemo više nego mučenicom, jer je u tebi osjećaj sudjelovanja u patnjama Sina nadvisio osjećaj tjelesne boli.«³⁴

Znači li to da je Marija duhovna majka čovječanstva zbog toga što je *suotkupiteljica*? To ne tvrdi ni Sabor ni Pavao VI u spomenutom govoru od 21. XI 1965. Međutim su i Sabor i Papa usko povezali Ma-

32. La Vierge au Concile, str. 159.

33. Lumen gentium, VIII 55-58.

34. Sermo de duodecim stellis.

riju s otkupiteljskim patnjama Kristovim. Time su priznali *nauku* sa-
držanu u tom naslovu. U saborskoj konstituciji čitamo ovo: »Blažena
Djevica je napredovala na putu u vjeri. Ona je vjerno sačuvala svoje
jedinstvo sa Sinom sve do križa. Tu je, ne bez božanske osnove, stajala
(Iv 19,25). Stajala je i u dubini srca patila sa svojim jedincem. Maj-
činskim srcem se pridružila njegovoj žrtvi. Odano je pristala da Žrtva
koju je rodila bude prinesena nebeskom Ocu. Napokom, isti Krist,
umirući na križu, ostavio je Mariju za majku svome učeniku ovim ri-
ječima: »Ženo, evo ti sina« (Iv 19,26-27).³⁵ Pavao VI je izrazio ovu usku
suradnju Marijinu u otkupiteljskom djelu njena Sina ovim riječima:
»Sam Isus Krist je htio da njegova majka bude tako usko s njim pove-
zana u djelu za naše spasenje.«³⁶

Dužnost je priznati da blažena Djevica nije izravno prikazala život
svoga Sina kao otkupiteljsku žrtvu, jer to je osobni, božanski život koji
u pravom smislu pripada samo njemu. Moramo također smatrati da
je njeno sudjelovanje u djelu spasenja vrlo prikladno, donekle potre-
bito (pretposavljajući odluku vječnog Oca), ali ono nije *po svojoj na-*
ravi neophodno nužno. Marija nije dodala nijednu unutarnju vrijed-
nost Kristovim zaslugama i njegovim djelima zadovoljštine. Ipak, to
Marijino sudjelovanje bilo je vrlo intimno i velikodušno, dostojno
majke pune svetosti i ljubavi. Možemo reći da je Marijino djelo »*summe*
conveniens« u djelu otkupljenja što ga je izvršio Sin stazama pravde
i milosrđa.³⁷ To znači da se Marijina uloga u djelu spasenja nije ograni-
čila jednostavno na službu »službenice Gospodje«. Ona nije samo
spremala božansku žrtvu a kasnije *dijelila* blago milosti što ga je ste-
kao jedino njezin Sin. Zbiljnost je šira i ljepša! Slijedeći autentičnu
teološku predaju, potvrđenu vlašću vrhovnih papa, Marija je priklju-
čena djelu spasenju što ga je izveo Krist također kao njegova mistična
zaručnica ili drugarica. Lav XIII tvrdi o blaženoj Djevici: »Marija je sa
svojim Sinom bila sudionica u mukotrpnom djelu ispaštanja za ljudski
rod.«³⁸ Jeku ovih riječi nalazimo u mislima Pija XI: »Kristova je majka
odabrana da postane sudionicom u djelu otkupljenja ljudskog roda.«³⁹
Ovu će misao usvojiti Pijo XII u enciklici *Ad Caeli Reginam*⁴⁰ Smijemo
li reći da se ovdje radi o pobožnjačkoj pretjeranosti ili književnom zan-
nosu? Ne, jer i Vatikanski sabor, u strogoj vezi sa Svetim pismom,
svetim ocima i učiteljstvom Crkve, konstatira da »znatan broj svetih
otaca u poredbi s Evom nazivaju Mariju *majkom živih* te često tvrde da
je po Evi na svijet došta smrt, a po Mariji život.«⁴¹ Sabor usvaja ovu
tradicionalnu nauku te izjavljuje: »Blažena Djevica po odredbi Provi-
dnosti bila je na ovoj zemlji uzvišena majka božanskog Otkupitelja,

35. *Lumen gentium*, VIII 58.

36. Govor 21. XI 1964. u OR 22. XI 1964, str. 3

37. SV. TOMA, III, 46 1 ad 3.

38. Enc. *Jucunda semper*, ed. A. Tondini 1950, str. 204.

39. Pismo *Ausplicatus profecto*, AAS 25 (1933) 80.

40. *Discorsi e Radiomessaggi* XVI, 419.

41. *Lumen gentium*, VIII 56.

posve izvanredna i velikodušna drugarica i ponizna službenica Gospodinova. Ona je Krista začela, rodila, othranila, prikazala Ocu u hramu, trpjela sa Sinom dok je umirao na križu. Time je sudjelovala na posve osobit način u djelu sa Spasiteljem u duhu poslušna, vjere, ufanja i žarke ljubavi, da se u dušama obnovi nadnaravni život.«⁴² Vidi se očito da je razlika između saborskog teksta i teksta u djelima rimskih papa samo verbalna, ne u mislima, jer su u klasičnom latinskom jeziku »consors« — sudionica i »socio« — drugarica — sinonimi⁴³.

4. JE LI MARIJA MAJKA CRKVE KAO MISTIČNOG TIJELA?

Tumači Papina govora kojim je proglasio Mariju »Mater Ecclesiae« nijesu potpuno složni ni u ovoj tački.

P. Schillebeeckx umanjuje vrijednost toga naslova i s gledišta izražajne snage. On piše: »Papa upotrebljava taj naziv, ali pod njim ne podrazumijeva drugo osim »majka vjernika«, jer u zaključnom govoru treće sjednice, on neprestano slijedi većinu i kaže: Majka Crkve, tj. Božjeg naroda, svećenika i vjernika.«⁴⁴ Marija, dakle, ne bi bila Majka Crkve ukoliko je Crkva ustanova ili mistično tijelo Kristovo.

I Laurentin se izrazio u istom smislu: »Formula kojom se služi Pavao VI, tj. da je Marija majka čitavog naroda, *koliko* vjernika *toliko* pastira, znači *i* vjernika *i* pastira, te ne uključuje ništa posebna za ove zadnje. Tri puta spominju se pastiri pošto su spomenuti vjernici. Čini se da ova klauzula naglašuje univerzalnost (toga materinstva), kao osobitu pouku onima koji još nijesu shvatili da su i pastiri prije svega vjernici.«⁴⁵ Isti pisac izgleda nekako velikodušniji i shvatljiviji kada u jednom novijem članku piše: »Dva izraza, *vjernici i pastiri*, koja se nalaze u ovim trima tekstovima odnose se na vojujuću Crkvu; vjernici su doista u stanju vjere a ne vizije. Pavao VI je htio jednim potezom naglasiti i komunitarnu karakteristiku duhovnog materinstva. Marija nije samo majka pojedinaca, ona je majka zajednice.«⁴⁶ U istom se smislu prethodno bio izrazio P. Galot, S. I. u tekstu što ga navodi papa u govoru od 2. II 1965. Papa govori: »Marija je majka mističkog tijela po vjeri i ljubavi . . . Istina je da se pobožnost nadasve usmjerila prema individualnom gledištu duhovnog Marijinog materinstva, ali zar ne bi bilo poželjno da se ova perspektiva upotpuni te se svrati pobožnost vjernika na komunitarnu oznaku (toga materinstva)?«⁴⁷

Pogledajmo tumačenje kard. Ch. Journeta. To je tumačenje uzvišenije i više odgovara nauci papa i Vatikanskog sabora. Marijin naslov *majka Božja i majka Crkve* predložen je ocima za vrijeme drugog zasje-

42. N. d. br. 61.

43. CICERO: »Socius et consors gloriosi laboris« (usp. CALONGHI, *Dizion. Latino Italiano*, stup. 624).

44. *L'Eglise du Christ*, str. 165.

45. *La Vierge au Concile*, str. 177. bilj. 25.

46. *La Vierge Marie. . .*, u *Concilium*, 8, 1965, str. 156

47. AAS LVII str. 251; J. GALOT, *NRTh* XCVI (1965) 1180—1181.

danja. Komisija ga nije usvojila. Čula se primjedba da je taj naslov relativno novijeg datuma. Predlagalo se da u Crkvi treba razlikovati s jedne strane »pastire i vjernike«, s druge pak strane »ustanovu«. Marija je majka pastira i vjernika, ali ne i ustanove.⁴⁸ Provesti tu vivisekciju — zar to nije značilo uplesti u raspravu jednu pseudojasnu ideju? Blažena Djevica bez sumnje spada u visove hijerarhije i svetosti dogotovljive u nebu. Njezino posredništvo pod križem ne može a da ne bude posredništvo prošnje. Ona moli da Otac nebeski usliši onoga koji je i njezin sin te da se *tako porodi Crkva Novoga zakona*. Drugim riječima, ona moli da svijet postane dionikom ljubavi kojom Otac ljubi svoga Sina (Iv 17,26) te se na svijet prelije preobilje milosti iz Krista (Iv 1,16). To je potpuno Kristova milost koja u njega preobražuje. Ona sada dolazi k nama po sakramentima te traži da se treba prepustiti vodstvu upravničke vlasti. Kratko rečeno, ta milost, koliko je sakramentalna i upravljena, u svojoj punini predstavlja *stvorenu dušu Crkve*. Ona tu Crkvu odlikuje i oživljuje iznutra i uvjetuje da u njoj boravi Duh Sveti kao *nestvorena duša Crkve*: »Tko mene ljubi . . . moj će ga Otac ljubiti; k njemu ćemo doći i kod njega se nastaviti« (Iv 14,23). U čemu je, jasno govoreći, materinska uloga Djevice Marije prema Crkvi i prema Novom zakonu? Treba spojiti njenu negdašnju intimnu prošnju s prošnjom Kristovom da se postigne *rođenje* pune i totalne Crkve Novog zavjeta i spojiti njeno današnje intimno posredništvo s uvijek živim Kristovim posredništvom u slavi (Rim 8,34; Hebr 7,25) da se postigne da *ustraje* i da se *razvije* ta puna i totalna Crkva Novog zakona. To je Crkva onih koji su redovnim putem pozvani da po svom zvanju budu ne samo spašeni nego u Kristu, po Kristu i s Kristom također i suspasitelji ostalih.⁴⁹

Ako dobro pogađamo misao uvaženog teologa, u izrazima »intimna Djevičina prošnja« pripojena »Kristovoj prošnji« da se postigne »rođenje pune i totalne Crkve Novoga zakona« uključeni su čini vjere, ufanja, ljubavi, posluha i patnja, o kojima govori saborska konstitucija, tj. čini *zasluga* i *zadovoljština* Marijinih ujedinjenih s činima zasluga i zadovoljština Spasiteljevih. Krist — Bogočovjek — prikazao je zadovoljštinu svojom ljubavi, posluhom, mukom i smrću na križu. Tako je stekao Crkvu svojom vlastitom krvlju (Dj 20,28), tj. stekao je zasluge da može osnovati Crkvu kao svoje mistično tijelo, kao neko produženje svoga utjelovljenja, kao vidljivi i hijerarhijski organizam, najprikladniji za primjenu blaga božanskog života sakrivenog u njegovoj čovječjoj naravi slavno uskrsnuloj sa znakovima muke. Recimo slično i o Djevici. Snagom tog intimnog ujedinjenja ili mističnog drugarstva, i ona je, kao nova Eva, s *Kristom* i *po Kristu* zaslužila da se Crkva Novog zavjeta rodi iz otvorena boka propetog Otkupitelja te bude na dan Duhova proglašena. Njezine su zasluge doista samo zasluge prikladno-

48. Usp. A. WENGER, *Vatican II*. *Cronique de la troisième Session*, Paris, Centurion 1965. 95, 104, 112, 117, cit. CH. JOURNET.

49. *De la Vierge Marie et de la Collégialité*. Notes théologiques, u *Nova et vetera*, XI. (1965) 113 — 114.

50. Usp. G. RICCIOTTI, *Gli Atti degli Apostoli*, Roma 1951, str. 342.

sti ili shodnosti. («de congruo»). One ne dodavaju nikakvu bitnu vrijednost beskrajnoj vrijednosti otkupiteljske krvi Kristove. Ta on je jedini i najsavršeniji posrednik.⁵¹ Ipak, te Marijine zasluge dale su poseban naglasak i prizvuk ekonomiji otkupljenja. U II stoljeću to je jasno naglasio sv. Irenej, a poslije njega sveti oci: Epifanij, Ivan Krizostom, Jeronim, Augustin, Ivan Damašćanin. Drugi vatikanski sabor se na njih u svojim bilješkama i poziva.⁵²

Pavao VI je nazvao Mariju »majka mističnog tijela po vjeri i ljubavi«. Ne izgleda nam da prekomjerno prelazimo nakanu Pavla VI ako naslov »majka Crkve« tumačimo kao »majka mističnog tijela«. Niti izgleda da se ogrešujemo o istu nakanu ako smatramo da je Marija s posebna naslova majka pastira u Crkvi. Pijo XII piše da treba na svaki način držati istinitim da su svi oni koji sudjeluju u duhovnoj vlasti prvotni i glavni udovi mističnog tijela, jer se, njihovim posredstvom, u snazi iste Otkupiteljeve naredbe, ovjekovječuju darovi učiteljstva, kraljevstva i svećeništva.⁵³ Logično bi bilo iz ovoga zaključka da *pastiri* u Crkvi, kojima je povjerena služba u izgradnji Kristova tijela (Ef 4,12) budu dionici *posebne* majčinske brige zajedničke duhovne majke Crkve. S njima, u nižoj ali uvijek posebnoj mjeri, i svećenici, suradnici glavnih pastira.

Rado dijelim mišljenje jednog saborskog oca izraženo u vezi s dekretom o svećeničkoj službi (26. X 1965): »Djevica, majka vrhovnog svećenika Krista, majka je svih svećenika, jer Krist je pomazan za svećenika u času utjelovljenja. Na taj način Marija postaje na poseban način sudionicom u Kristovu svećeništvu i u žrtvi na križu. Djevica je proglašena majkom svih kršćana. Sabor je aklamacijom prihvatio naslov *majka Crkve*. S većim se pravom može nazvati majkom svih svećenika. Oni su, naime, posredstvom sakramenta reda na poseban način sjedinjeni s Kristom-svećenikom. Tekst bi morao jasno i opširno izražavati veze između Marije — biskupa — svećenika. Trebalo bi prikazati Mariju kao majku svećenika i naglašavati potrebu da svećenik mora gojiti posebnu pobožnost prema Mariji.«⁵⁴

Kad se kaže da Marija *posebno* majčinskom brigom bdije nad katoličkim episkopatom, to nije neko pobožno mišljenje ovog ili onog biskupa, to je predmet iskrenog čina vjere, koji je stvorio Pavao VI u svom govoru od 21. XI 1964. u ime svih saborskih otaca. Papa je brižljivo postavio razliku između kršćanskog naroda i njegovih duhovnih otaca i pastira. Izrazio je želju da se kod njih opaze obilatiji plodovi ovog proglašenja Marije majkom Crkve, jer su oni primili obilatije darove. »Što se nas tiče«, govorio je Pavao VI, »kao što smo na poziv Ivana XXIII ušli u saborsku dvoranu 11. X 1962. 's Marijom, majkom Isusovom', tako na kraju trećeg zasjedanja izlazimo iz ovog istog hrama u presveto i preslatko ime Marije majke Crkve. Neka se svaki od vas,

51. Usp. SV. TOMA, III, q. 26,1.

52. *Lumen gentium*, VIII 56.

53. PIJO XII u enciklici *Mystici corporis*, u *Discorsi e Radiomessaggi V*, str. 274.

54 Mons. ENRICO PECHUAN, biskup iz Cruz del Eio (Argentina), u OR 27. X 1965, str. 3.

časno braćo, obaveže da će držati na visokom stupnju ime i čast Marijini u kršćanskom narodu. To će biti znak zahvalnosti koju prema njoj dugujemo za njenu ljubaznu prisutnost kojom nas je obdarila za vrijeme zadnjih dana saborskog rada.« Papa je na prvom mjestu u molitvi kojom je okrunio svoj govor postavio upravo to sinovsko pouzdanje u *posebnu* majčinsku zaštitu koju očekuje od Marije prema pastirima u Crkvi: »O Marijo, djevo, majko Crkve! Tebi preporučamo cjelokupnu Crkvu, naš Ekumenski sabor. Ti, 'pomoćnice biskupa', štiti i brani biskupe u njihovoj apostolskoj službi.«

SUMMARIUM

In titulo »Mater Ecclesiae«, quo Mariam honore prosequimur, personalem utique, at non minus providentialem Pauli VI admiramur interventum. Cur dicimus »personalem«? Totius potius Ecclesiae consentaneo plausu Summus Pontifex Mariam hoc titulo ornavit. Nubem testium in favorem spiritualis maternitatis B. Virginis erga Ecclesiam silentio praeterire nefas est. Huic tamen honorifico titulo omnes theologi valorem non tribuunt aequalem. Devotionalis valor minime dicendus sufficere, doctrinalis potius urgendus, cum in singulariter solemni consensu conciliari proclamatus, ac coronae instar Constitutioni dogmaticae *De Ecclesia* superpositus. Actibus conciliaribus vim, significationem necnon valorem ipsum largiri, Summi Pontificis ius est et officium. Et si de ordinario quoque ageretur magisterio Ecclesiae, imprudenter facerent qui eidem internum denegarent assensum. Fundamenta Marianae tituli solida sunt: maternitas divina, cui addas cooperationem eiusdem in mysterio humanae salutis simul ac exemplaritatem in ordine gratiae. Haec omnia nec verbis Pauli VI aliunde excerptis, nec ipsius Constitutionis *De Ecclesia* textui aliena dicenda sunt. Concilium Mariam omnium hominum ac fidelium Matrem indicat. Per suum fiat Virgo assensum praebuit operi redemptionis. Sub cruce compassa est Filio. Spiritualis maternitatis extendas beneficia ad Ecclesiam ut institutionem, ut Christi Corpus Mysticum. In hac communitate non immerito speciali curae commissos habet Pastores, sed et eorum in labore socios: sacerdotes.